

در تاریخ بشریت همان اندازه که تمدن و فرهنگ سابقه دارد، فساد و ارتشا نیز وجود داشته است. چه بسا تمدن‌های بزرگی که با رخنه فساد به مواضع اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، نظامی‌شان و... نام و نشان خود را باختند و از میان رفتند. صدمه‌ای که فساد به جامعه‌ای می‌زند به زمان و نسل آینده نیز منتقل می‌گردد و عواملی که در ترویج فساد پدیدارند در حقیقت، اسباب ناتوانی و نیستی ملتی را فراهم می‌سازند. تاریخ درس زمان و عبرت آموز است می‌توان از آن آموخت حیث است که از تجربه دوران غافل بمانیم و پندش را به هیچ گیریم.

در چنین مسیری تلخ‌ترین حوادث، جنبالی‌ترین افتضاحات و بیشترین رسوایی‌ها به کشورهای پیشرفته جهان ارتباط دارد که ناشی از اعمال رفتارها و سیاست‌های برنامه‌ریزان، حاکمان، مسؤولان، مدیران طراز اول این کشورها درخصوص مسائل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی و سیاسی بوده است.

فساد می‌تواند علل مختلف (اداری، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نظامی) داشته باشد ولی به علت اهمیت مسأله از نظر فساد اداری به ذکر مختصری در این باره بسنده می‌شود رویه‌های ناخوشایندی در تشکیلات، سازمانها، نهادها و شرکت‌های دولتی ما وجود دارد که برای جمهوری اسلامی ایران قابل تحمل نیست از جمله آنها فساد است که وقتی به شرایط مساعد دست یابد به سرعت می‌تواند محیط خود را آلوده کند و آسیب‌پذیری تشکیلات را افزایش دهد.

بحث در این زمینه را می‌توان در سه بخش زیر خلاصه نمود:

بخش یک - انواع فساد اداری

بخش دو - عوامل فساد اداری

بخش سه - مبارزه با فساد اداری

باور مردم عامی بر این است که فساد اداری، یعنی اخذ رشوه یا سرگردانی ارباب رجوع به بهانه‌های واهی و صرفاً برای اخذی و سرکشی کردن، حال آنکه فساد اداری به این دو مورد ختم نشده و هر عمل و رویه خارج از قوانین و مقررات و ضوابط اداری و بیرون از معیارهای اخلاقی مصداق بارز فساد اداری است که اختصاراً به چند مورد آن در بخش یک اشاره می‌شود.

بخش یک - انواع فساد اداری

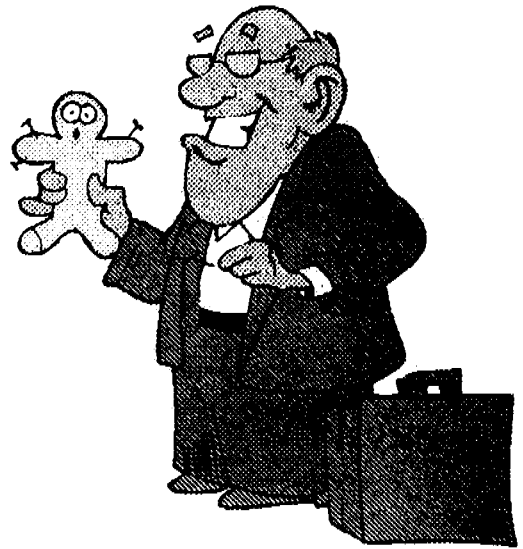
فساد اداری با اعمال تاکتیک‌ها و روش‌های مختلف و متفاوتی جلوه‌گر می‌شود. از جمله:

۱- عدم رعایت نظم و انضباط اداری:

آرامش و استقرار هر واحد اداری در وهله نخست به نظم و انضباط و رعایت مقررات آن بستگی دارد. به همین جهت ضرورت دارد وظیفه‌شناسی در این زمینه سرلوحه وظایف اداری کارکنان کلیه سازمانها و واحدهای دولتی قرار گیرد تا از ایجاد هر نوع بی‌اعتنائی که زمینه‌سازی فساد اداری را دربرخواهد داشت به طور اکید ممانعت به عمل آید.

۲- قبول هرگونه هدیه آشکار و پنهان:

وقتی ارباب رجوع احساس می‌کند انجام خواسته‌اش از روال

علل و عوامل آن

○ محمود جوهری - بازررس قضایی سازمان بازرسی

نوعی بدبینی و تضاد در بین همکاران بوجود آورند تا بدین طریق مسؤول دستگاه را دچار مشکل نمایند تا شاید از این راه به مقصود خود برسند. ضمن اینکه به اشاعه نوعی فساد مبادرت نموده است.

۶- اشتغال به امور غیراداری:

کار اداری برای بعضی از کارمندان جزو کارهای دست دوم یا سوم محسوب می‌شود. این دسته با اتکا به پایگاه اداری خود و حفظ ظاهر امر در ساعات اداری یا با استفاده از امکانات اداری به امور شخصی و غیراداری خود سرگرمند. این امور غالباً به معاملات ملکی، خرید و فروش، ساخت و ساز، واسطه‌گری و کارهایی از این قبیل تعلق دارد. جای انکار نیست که بعضی از این افراد از پشتوانه اداری و اجتماعی نیز برخوردارند. در واقع پایگاه اداری سکوتی برای انجام خواسته‌های اصلی و رسیدن به هدف‌های موردنظر چنین افرادی است. جا دارد محیط اداری از چنین امتیازاتی مصون بماند.

۷- استفاده از امکانات و اعتبارات دولتی:

تعدادی از کارکنان، خاصه در رده‌های بالای اداری خود را نافته جدا بافته پنداشته و استفاده از چنین امکاناتی را حق مسلم خود می‌دانند. از جمله این امکانات می‌توان از خوردو، تلفن، مسکن، جشنها و سفره‌های رنگین، سفرهای داخل و خارج، مهمانی‌های پرهزینه و مسائلی از این قبیل را نام برد که تأمین هزینه‌های آنها باید از خزانه دولت و به قولی بیت‌المال صورت پذیرد.

زیاده‌روی و اسراف در این زمینه‌ها به حدی بوده که مقام معظم رهبری را نیز ناگزیر به تذکر و هشدار به این دسته از مسؤولین مملکتی نموده است تا از تکرار چنین اعمالی به جد پرهیز شود.

۸- چندشغله بودن:

بارها دیده و شنیده شده که بعضی از مسؤولین و مقامات اداری به اتکا نفوذ اجتماعی و سیاسی و رابطه سالاری چند شغل را یکدکشی می‌کنند و بابت هریک از آنها اجرتی دریافت می‌نمایند.

با توجه به اصل ۱۴۲ قانون اساسی و ممنوعیت دوشغله بودن کارکنان دولت و همچنین وجود ۳ تا ۴ میلیون بیکار در کشور که با داشتن حتی تحصیلات دانشگاهی در رشته و تخصصهای مختلف با مشکلات اقتصادی و کمبودها نیز دست به گریبانند چند شغله بودن بعضی‌ها جای شگفتی است زیرا پرداخت حقوق سنگین به این افراد زمینه بسیار مساعدی برای ایجاد فساد خواهد بود. لازم است بر این آزمندیهای فقرزا خاتمه داد.

۹- ایجاد تبعیض:

ایجاد تبعیض در ادارات که معمولاً ناشی از نوعی اعمال سلیقه و نظر شخصی مدیر یا مسئول رده اول دستگاههای اداری می‌باشد شدیدترین بدبینی و حادثترین فساد را موجب خواهد شد.

عادی خارج شده سعی می‌کند به طریقی تمایل و رغبت مسؤول یا متصدی امر را به انجام آن جلب نماید ناگزیر به دادن هدیه می‌شود. تصور اینکه چنین هدیه‌ای فارغ از انجام خواسته ارباب رجوع بوده ساده‌انگاری است زیرا به مصداق مثل معروف: گربه محض رضای خدا موش نمی‌گیرد.

۳- افشای اسرار اداری:

در هر سازمان و تشکیلات اداری، مدارک و اسناد و اوراق تحت عنوان اوراق طبقه‌بندی شده، محرمانه، سری و کاملاً سری وجود دارد که محتوای آن اقتضا می‌کند پوشیده بماند امکان دارد. چنین اوراق و اسنادی نزد مسؤول تشکیلات یا عضوی از اعضای اداری و در محل خاصی نگهداری شود. افشای مندرجات این گونه اوراق و اسناد از شمول فساد اداری خارج نیست و همچنین است مأموریت‌هایی که باید با اختفا و پوشش صورت پذیرد و نتیجه آن جز به آمران منعکس نگردد شرح این گونه مأموریت‌ها و نتیجه آن نیز از موارد فساد محسوب می‌شود، مسلماً کسانی که چنین اوراقی به آنها سپرده می‌شود و یا مأموریتی به آنها واگذار می‌گردد، مورد وثوق مقامات ذیربط می‌باشند و به صرف این اطمینان نباید دست از پا خطا و مشکل‌آفرینی کنند به مصداق:

چوم محرم شدی ایمن از خود مباش

که محرم به یک نقطه مجرم شود

۴- تأخیر و تعجیل در ورود و خروج اداری:

متقاضیان و مراجعین به سازمانهای دولتی و ادارات انتظار دارند مسؤولین و کارمندان در اول وقت در محل کار خود حاضر و وقت خود را صرف رسیدگی به امور جاری و ارباب رجوع نمایند. بعضی از کارمندان به اتکا سمت اداری، خود را ملزم به رعایت ورود و خروج به جا نمی‌دانند و گاهی خود را مصون از این مسأله می‌دانند.

همچنین ممکن است عده‌ای از کارمندان از اول ساعات اداری پشت میز یا محل کار خود حضور یابند ولی نسبت به انجام امور اداری فعالیتی نداشته و با بی‌مهری نسبت به ارباب رجوع برخورد داشته باشند که هیچ یک از این دو روش پسندیده نیست.

حضور و غیاب مقرر باید توأم با بازدهی کار، متناسب زمان باشد. متناسفانه آنچه در سیستم اداری فعلی ما معمول و متداول می‌باشد، روش کارت مزدی است نه کارمزدی؛ یعنی سیستم اداری ما تاکنون نتوانسته میزان فعالیت و بازدهی عضو اداری را ارزیابی نموده و معادل آن حقوق یا دستمزد بپردازد. همین نقص موجب شده تا عده‌ای به صرف حضور در اداره نه اینکه خود را مستحق دریافت حقوق بالا بدانند بلکه مدعی اضافه کاری هم باشند. لذا تغییر چنین رویه‌ای ضرورت دارد.

۵- ایجاد بدبینی و تشویش و تخریب روحیه:

در هر اداره افرادی هستند که از وضعیت شغلی یا حقوقی و یا سمت خود ناراضی می‌باشند. به همین جهت از بدو ورود در محیط کار سعی می‌نمایند با اشاعه اطلاعات نادرست و اکاذیب،

فساد اداری گستردگی و عمق زیادی دارد در اینجا چند نوع آن یادآوری می‌شود:

۱- نقص تشکیلات اداری و نحوه‌گزینش‌ها: تعیین مدیر و مسئول از طریق رابطه و رفاقت و خوشیاوندسالاری (نه بر مبنای ضابطه و شایسته سالاری) و دانستن علم و تجربه از فنون مدیریت و تخصص امور، هرگز توانایی ایجاد سازمان و تشکیلات متناسبی را با حجم عملیات و وظایفی که باید انجام شود نخواهد داشت. گزینش چنین چهره‌ای به عنوان رئیس یا مدیر و حتی عضو ساده، دلیل بر عدم وجود افراد شایسته نیست زیرا آنان هم هستند اما وقتی مکانیسم لنگ شد، انتخاب افراد فاقد شایستگی‌های لازم دور از انتظار نیست.

از طرفی در دستگاه‌های دولتی کارمندان هستند که برای نزدیکی با این دسته از مدیران و رؤسا سعی می‌کنند با درست جلوه دادن نحوه مدیریت و عملکرد وی و با چرب‌زبانی و چاپلوسی خواسته‌های خود را عملی نمایند.

مدیر شایسته کسی است که بر محیط تحت مدیریت خود اشراف کامل داشته باشد و به چاپلوسان میدان ندهد تا زمینه‌ای برای ایجاد فساد فراهم نگردد.

۲- عدم تناسب حقوق پرداختی با هزینه‌های زندگی:

گرچه بخشی از موارد فساد به ضعف اخلاقی و سست بودن ایمان کارمند بستگی پیدا می‌کند ولی عمده علل فساد به عدم تناسب حقوق پرداختی با مخارج زندگی و تورم و گرانی لجام گسیخته ارتباط دارد.

گرانی و تورم پدیده‌ای مخرب و رنج‌آور است. تورم با کاهش قدرت حقوق‌بگیر و ضعف جامعه نوعی مالیات غیرمنصفانه است که از کارمندان ضعیف اخذ می‌شود و تورم موجب افزایش ارزش دارایی ثروتمندان نسبت به درآمد حقوق‌بگیران شده و اختلاف طبقاتی را افزایش می‌دهد. تورم، فضایی نامطمئن در جامعه بوجود می‌آورد که در آن خرید و فروش، دلالتی و اعمال خلاف اخلاقی و فساد رواج می‌یابد و در نهایت بر ثبات اجتماعی و اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه صدمه وارد می‌کند. از این‌رو کنترل علت‌ها و ریشه‌های آن غیرقابل اجتناب است.

در سال گذشته حسب اظهارنظر یکی از اقتصاددانان و کارشناسان برجسته اقتصادی حداقل هزینه برای زندگی یک خانواده متوسط پنج نفره بدون محاسبه مسکن، در شهرهای بزرگ ۱۲۶ هزار تومان و برای شهرهای متوسط، کوچک و روستا به ترتیب ۱۱۲، ۱۰۰ و ۹۲ هزار تومان منظور شده است، در حالی که حداقل حقوق توده عظیمی از کارمندان دولت در وضعیت کنونی از حداقل عنوان شده هم کمتر است. در چنین شرایطی است که کارمند در مقابل هزینه‌های سنگین زندگی (مسکن، تحصیل فرزندان، پزشک، دارو و درمان و بیمارستان، مایحتاج روزانه، ایاب و ذهاب، آب و برق و...) تحمل و توان خود را از دست داده به رشوه‌خواری و فسادکشانه خواهد شد.

در نظر گرفتن امنیت و رفاه و منافع اجتماعی در موردی که ارتشاء و سوءاستفاده‌های مالی از ناحیه مسؤلان رده بالای کشور دیده می‌شود با محکوم کردن آنان، منافع مالی و جناحی و سیاسی را باید فدای منافع اجتماع کرد تا چنین افرادی فرصت عبور از صافی‌ها را نداشته باشند و باور مردم بر این باشد که اجرای قانون در جمهوری اسلامی ایران استثنایذیر نیست.

پاداش پارسائی از نظر تئوری پارسایی است ولی کارمندان در عمل به پادشاهای ملموس چشم دوخته‌اند چنان چه چنین پاداشی به غیر مستحقش داده شود نوعی تبعیض است و چنان چه عضوی که دارای توانایی و تجربه و تخصص در کار نیست در سمت حساسی قرار گیرد و عضو واحد شرایط از انتصاب چنین سمتی محروم بماند یا هرگونه امتیازات خارج از ضابطه و مقررات جاری، از مصادیق بارز فساد شمرده می‌شود.

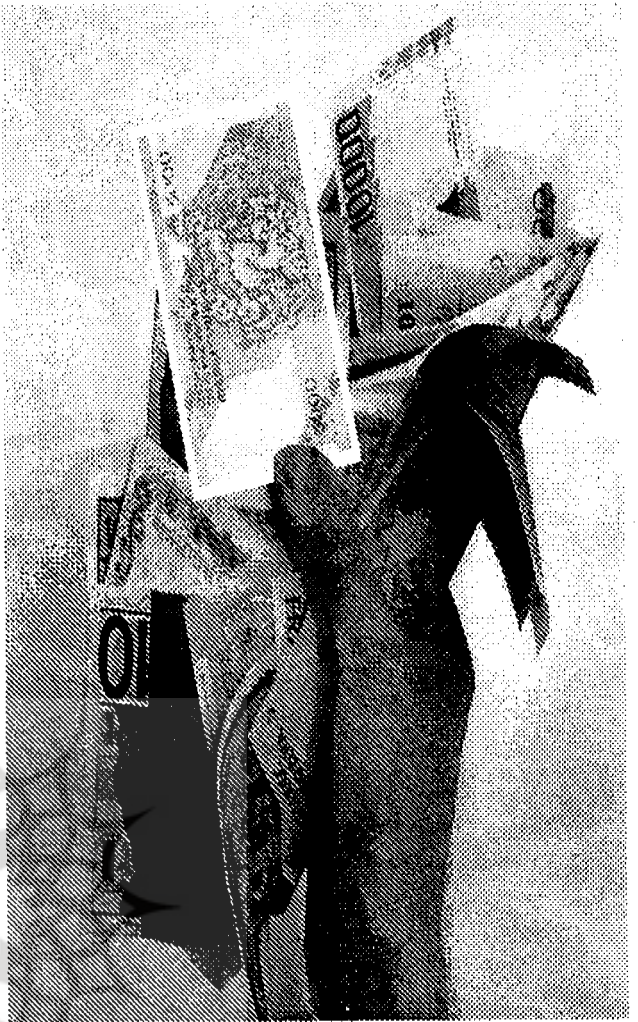
بخش دوم - عوامل فساد اداری

بر کسی پوشیده نیست که انقلاب شکوهمند اسلامی بنیادهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و نظامی کشور را دگرگون کرد.

با برقراری جمهوری اسلامی و لزوم اعمال قوانین و مقررات مطابق با موازین شرع، بازنگری و گشودن افق‌های تازه از مباحث اسلامی در جهت اصلاح نظام اداری لازم و ضروری است. گرچه تاکنون تغییرات و تحولات در نظام اداری به وجود آمده و بسیاری از محاسبات و مناسبات اداری رژیم گذشته فرو ریخته است. اما اقدامات انجام شده تاکنون نتوانسته علت‌ها و ریشه‌ها و ضعف‌های اداری را دریافته و طرح نوینی جایگزین نماید طرحی که با خواستگاه مردم انقلابی و رفاه و امنیت آنان هماهنگی داشته باشد.

نظام اداری ما در ابعاد بسیاری به یادگار مانده از رژیم گذشته است و جوابگوی نسل فعلی به ویژه جوانان و نوجوانان پرسشگر ما نبوده است. نسل فعلی حالت تسلیم و رضا و توکل محض را ترک گفته و خود را شایسته حقوق می‌داند و در رأس همه آن چه او می‌خواهد عدالت قرار دارد عدالت به زبان ساده یعنی: به هر کس هر چه مستحق است دادن و این استحقاق را از روی معیار و اصولی سنجیدن در واقع حداقل رفاه مادی، لازم است تا انسان بتواند با شرافتمندی زندگی کند، جسم خود را سالم نگه دارد و روح خود را رشد دهد.

اکنون زمانی است که باید به پرهشگری‌ها و عقیده‌های توسعه‌گر پاسخ داد. ویکتور هوگو معتقد است هیچ چیز به اندازه عقیده‌ای که زمانش رسیده باشد نیرومند نیست عوامل

۳- محدودیت‌ها و پیچ و خم‌های قوانین و مقررات اداری: بعضی از محدودیت‌ها و پیچ و خم‌های اداری و کاغذبازی که براساس مقررات و قوانین خاص صورت می‌پذیرد از همین مقوله است که متقاضیان و مراجعین به ادارات سعی دارند با نوعی فساد آن را از مسیر عادی و قانونی خارج کرده و به نفع خود بهره‌برداری کنند. نمونه‌هایی از آن را در دستگاه‌های اداری می‌توان یافت. من باب نمونه گمرک ایران:

معاون گمرک ایران (آقای عبدالرضا قاسمی) در تاریخ ۱۳۷۹/۳/۲۴ در بندر انزلی ضمن بیان مطالبی درباره درآمد گمرک اظهار داشت. (اشکال در قوانین گمرکی باعث شده است که ۴۰۰ بخشنامه‌ای که در سال از سوی گمرک ایران ابلاغ می‌شود ۳۰ تا ۴۰ درصد این بخشنامه‌ها با هم تناقض داشته باشند.)

(روزنامه بیان مورخ ۷۹/۳/۲۴)

از نمونه‌های دیگر آن می‌توان از:

اخذ پروانه ساختمانی، گواهی پایان کار، گرفتن وام و اعتبارات بانکی، ابلاغ و اخطار و سدها نمونه دیگر را نام برد که متقاضیان را در پیچ و خم آن سرگردان و ناگزیر به پرداخت رشوه و در نهایت فساد اداری می‌نماید.

۴- عدم آگاهی مردم از حقوق و وظایف خود:

نادانی و عدم آگاهی مردم معمولاً از بی‌سوادی یا کم‌سوادی و سادگی ناشی می‌شود، مردم عادی و عامی از وظایف و مسؤلیت‌هایی که کارکنان دولت در قبال آن دارند بی‌خبرند، مقررات و بخشنامه‌ها برایشان گیج‌کننده و مبهم است به همین جهت مأمورین و کارکنان دولت با کاغذبازی و مداخله و غیرواقف جلوه دادن کارها، آن را به تأخیر می‌اندازند و آن را نشدنی یا صعب‌الوصول نشان می‌دهند مردم ساده و بی‌خبر فکر می‌کنند این تأخیرها و سدها مسیر اصلی و اصولی کار است. لذا برای تغییر این مسیر و تسریع کار سعی می‌کنند با پرداخت رشوه آن را عملی و با رغبت و رضا و ندانسته زمینه فساد را فراهم می‌سازند.

مولای متقیان حضرت علی (ع) در مورد مردم ساده و بی‌خبر افزود:

«از دو چیز به خدا می‌نالیم: سادگی و بیهوشی مردم درستکار، زیرکی و فراست متقلب و خائن»

۵- وابسته بودن مردم به امور اداری و تصدی‌گری دولت در امور: وابسته بودن مردم به امور اداری و مسایل جاری آن و افزون شدن این وابستگی‌ها موجب می‌شود که کارکنان اداره از طریق فساد تطمیع شوند و با ارتشا مسیر قانون را تغییر داده و مقررات را نادیده انگارند و به طریقی نظر خود و دوستان و بستگان را تأمین کنند.

متداول‌ترین و کم‌خطرترین آن قبول هدیه و انواع رشوه‌هایی است که به عناوین مختلف و در جهت لطمه زدن به رفرم اداری بروز می‌کند.

تصدی‌گری دولت در کلیه امور اقتصادی اجتماعی نیز وابسته

مزید بر اینها مجلس شورای اسلامی در سال گذشته قانونی را تصویب نموده که به موجب آن اجاره بهای خانه‌های سازمانی تا ۱۵۰ برابر افزایش یافته است. آیا چنین مصوبه‌ای را می‌توان در زمره حمایت‌های مجلس و نمایندگان محترم آن از اقشار کم درآمد جامعه دانست؟ به طور کلی سیاست‌هایی که در افزایش بهای زمین و مسکن و ساخت و ساز و اجاره اعمال شده چنان وضعی را بوجود آورده که توده عظیمی از کارمندان شب و روز خود را صرف تأمین هزینه بالای مسکن یا اجاره‌بها می‌کنند و چون آدم‌های مسخ شده به زنده بودن و آینده دل بسته‌اند.

کارمندان دولت که در پی شعارهای انتخاباتی و وعده و وعید منتخبین مجلس به پای صندوقهای رأی رفته‌اند انتظار دارند آن شعارها و وعده‌ها مثل طرح ساماندهی اقتصادی اجتماعی به فراموشی سپرده نشود و در جهت مهارگرانی و تورم و ایجاد رفاه عمومی گامهای مؤثر و مفیدی برداشته شود تا این طبقه از مردم جامعه در فضایی مناسب و توأم با وحدت و امنیت با صداقت و آرامش خاطر به وظیفه خود عمل کنند.

بی‌تردید نارسایی حقوق در وضعیت اجتماعی - اقتصادی فعلی از بارزترین و مؤثرترین نمونه بروز فساد است.

می‌یابد که مسؤولیت مستقیم و زیر سؤال بردن رؤسا و مدیران را در پی خواهد داشت تا تزلزل یا تغییری در سمت وی پیش نیاید. بدین وسیله تسری کژی‌ها و توسعه فساد فراهم خواهد شد.

۸- ضعف عوامل بازدارنده:

با وجود آنکه قانون ویژه کارکنان دولت جایگزین قانون تشکیل دیوان کیفر کارمندان دولت به قصد جلوگیری از تعدیات مأمورین دولت نسبت به اموال و منافع عمومی وضع گردیده است ولی در عمل مشاهده شد که آن قانون تأثیری در جلوگیری از وقوع جرم ندارد و هر قدر هم به شدت آن افزوده شده به همان اندازه فساد زیادتر شده است. سوابق و پرونده‌های موجود در محاکم ویژه کارکنان دولت مؤید این ادعاست نوع جرائم اقتضاء دارد تا:

اولاً - سازمانهای نظارتی و کنترلی به نیروهای مخلص، مطلع و معتدل با اندوخته‌ای از تجربیات و بدون وابستگی‌های جناحی و حزبی و التهاب‌های سیاسی و با امکانات و اختیارات کافی تجهیز گردند.

ثانیاً - اصل ۱۴۲ قانون اساسی در عالی‌ترین سطوح مدیریت کشور، هیأت دولت، نمایندگان مجلس، شخصیت‌های مذهبی و... به طور کامل به اجرا درآید.

۹- توصیه‌های ناروا و نفوذ شخصیت‌های جامعه:

کارمندان و مجریان دولت، مسؤولین و مدیران سازمانها، نهادها و تشکیلات اداری به اجتماعات، خانواده‌ها، همسایه، همشهری، تشکل‌های حزبی و جناحی پیوسته و وابسته‌اند و تحت همین وابستگی‌ها و پیوستگی‌ها از افراد به اجتماعات و گروه‌های خاص جانبداری می‌کنند و سیستم اداری تحت تأثیر چنین جانبداری‌ها دستخوش تغییر گشته و به نفع عوامل مورد نظر دگرگون می‌شود در نتیجه کارمند دولت به جای اجرای قوانین و مقررات، منافع و خواسته جناح‌های خود را ترجیح می‌دهد.

دریافت موافقت‌های اصولی برای واحدهای تولیدی:

کسب پروانه انحصاری برای واردات و صادرات گرفتن وام و اعتبارات بانکی با نرخ بهره پائین و هر نوع زد و بندهای پنهانی و دخالت‌های غیرمسئولانه که به نحو اشاره شده فوق تأمین و تسهیل گردد از عوامل بارز فساد خواهد بود.

بخش سوم - مبارزه با فساد اداری:

در ابتدای این گفتار به وجود فساد، در جامعه جهانی و کشورها اشاره شد، خوشبختانه هیچ یک از آنها در برابر فساد چشم‌پوشی نکرده و بی‌تفاوت نبوده‌اند و هریک با روشی خاص و منطبق با نوع حکومت و سیاست و محدوده جغرافیایی و فرهنگ خود در برابر فساد مبارزه و ایستادگی کرده‌اند. از جمله این کشورها عبارتند از:

آمریکا - آلمان - هندوستان - فیلیپین - مالتا - نیجریه - شیلی و...
بیشترین مبارزه با فساد در آنها به وسیله شبکه‌های پلیسی و

بودن مردم را به امور اداری افزایش می‌دهد و ارباب رجوع و متقاضیان را وامی‌دارد تا انجام هرگونه مشکلی را از کانال‌های اداری انجام دهند. این عمل امکان مانور کارکنان ابن‌الوقت را برای برآوردن خواسته‌های ناصواب تقویت می‌نماید.

برای پیشگیری و سد آن جا دارد تصدی‌گری دولت در اموری که انجام آن توسط بخش خصوصی ممکن خواهد بود کاهش یابد (من جمله: ایرانگردی، گمرک، راه و ترابری، پست و تلگراف و تلفن، بنادر و کشتیرانی، شهرداری‌ها و... که دولت می‌تواند با حفظ نظارت، آنها را به بخش خصوصی واگذار نماید)

۶- عدم روش‌های کار و تامل:

به علت اینکه غالب تصمیم‌گیری‌ها باید به وسیله سطوح بالا صورت گیرد، فرصت تامل و تأخیر در سطوح پائین مهیا می‌گردد. زیرا کارکنان سطوح پایین اداره به حق یا به ناحق انجام کار را موقوف به اخذ تصمیم و صدور دستور از ناحیه مقام بالا می‌کنند. ارباب رجوع برای جریان انداختن کار خود و تسریع آن به رشوه و هدیه متوسل می‌شوند و در بسیاری از موارد که از سوی کارمند تامل و تأخیر دیده شده. ارباب رجوع به صورت حق مسلم و قانونی به او رشوه می‌دهند تا کار با سرعت به جریان افتد. در اینگونه کارها قبح فساد و ارتقاء از بین رفته و راشی و مرتشی آن را خلاف اخلاق و قانون نمی‌دانند و بدین طریق دامنه فساد توسعه می‌یابد.

۷- نقض تشکیلات و سیستم نظارتی سازمانها و واحدهای اداری: واحد نظارتی و کنترلی هر اداره، تحت حمایت مسؤول آن اداره قرار دارد که با توجه به بهره‌وری از فرصت‌های آن واحد، غالباً سعی دارند از مدیر در مورد سوءاستفاده‌ها و کشف فساد نظرخواهی نموده و مصلحت و راهنمایی مدیر اداره را بکار گیرند. این اغماض و بی‌توجهی به فساد کشف شده زمانی شدت

کارمندان و مجریان دولت، مسؤولین و مدیران سازمانها، نهادها و تشکیلات اداری به اجتماعات، خانواده‌ها، همسایه، همشهری، تشکل‌های حزبی و جناحی پیوسته و وابسته‌اند و تحت همین وابستگی‌ها و پیوستگی‌ها از افراد به اجتماعات و گروه‌های خاص جانبداری می‌کنند و سیستم اداری تحت تأثیر چنین جانبداری‌ها دستخوش تغییر گشته و به نفع عوامل مورد نظر دگرگون می‌شود در نتیجه کارمند دولت به جای اجرای قوانین و مقررات، منافع و خواسته جناح‌های خود را ترجیح می‌دهد.

صحیح قوانین و حسن جریان امور (ماده ۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی) در دستگاههای اداری و وابسته به دولت بکار گرفته است و در اجرای وظایف خود موفقیت‌های نسبی نیز داشته است و به کرات مورد حمایت و رضایت شخصیت‌های برجسته نظام واقع گردیده است.

اما نکته قابل ذکر اینکه، با گسترده‌گی ادارات، سازمانها، نهادها، ارگانها و شرکتهای موجود و اشتغال نیروی چندمیلیونی در آنها احاطه کامل سازمان بر همه آنها و کشف و تحقیق به موقع ارتشاء و سوءاستفاده‌ها در وضعیت موجود بعید به نظر می‌رسد.

لذا تحقیق سازمان بازرسی کل کشور در اجرای کامل وظایف تعیین شده و مسایل ارجاعی و پیشگیری به موقع از وقوع فساد به چاره‌اندیشی و اتخاذ تدابیر کارساز و بازنگری اساسی در قوانین و مقررات موجود با هدف ایجاد تحول و دگرگونی‌های همسو با توسعه نیازمند است ضمن اینکه اقداماتی به شرح زیر با الویت‌بندی باید صورت پذیرد:

یک - اجرای صحیح و بی‌چون و چرای اصل ۱۴۲ قانون اساسی
اجرای صحیح و بی‌چون و چرای اصل ۱۴۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و اطلاع از میزان دارایی و موجودی صاحبان مشاغل و مناصب رده‌های بالای دولتی در هر لباس و مقام و درجه‌ای، وکلای مجلس و خانواده آنان، بدون کمترین استثنا و تبعیضی و افشا و انتشار آن در جهت حفظ منافع ملت و دولت.

دو - عدم تمرکز و تفویض اختیار
اختیارات و اقتدار فوق‌العاده به وزارتخانه و کارکنان دولت، بدون رعایت دوران‌دیشی و احتیاط موجب می‌شود که مسؤول امر، حصول خواسته‌ها و تعهدات خود را در درجه اول اهمیت قرار دهد و چنانچه اختیارات تفویضی از حد قانون و مقررات و اصول متعارف فراتر رود، مجوزی برای سوءاستفاده از موقعیت بدست آمده زمینه فساد را فراهم می‌کند.

سه - اتخاذ سیستم منطقی برای خرید لوازم و تجهیزات و معاملات و کنترل انبارها و ذخایر:

با اتخاذ سیستم منطقی برای خرید لوازم و تجهیزات و انجام معاملات دولتی و روش بازرسی مستمر انبارها و ذخایر، از بروز هرگونه سوءاستفاده‌ها و کسریها و فاکتورسازیه‌ها و ایجاد فساد جلوگیری می‌شود.

روش معمول در ادارات همواره بر کشف سوءاستفاده‌ها و کسریها و نادرستی و فاکتورسازی حکایت داشته است و علت اینکه هرگونه کسری و کزی و سوءاستفاده باید در پایان سال مشخص گردد و این رویه با وضعیت اداری سازگاری ندارد.

چهار - تهیه مقررات و قوانین صریح و روشن مربوط به فساد و نحوه مبارزه با آن:

برای این منظور بدو باید موارد فساد و تعاریف آن روشن

امنیتی انجام می‌شود و در بعضی از آنها این مسؤلیت با بالاترین مقام یا وزارتخانه‌ها، سازمانها، ارتش (در رژیم نظامی) و کمیته‌های ویژه می‌باشد.

در نهایت هیچ دولت و حکومت و تشکیلاتی نمی‌تواند در برابر فساد و اعمال ضد مردمی که جهان را ناامن ساخته و امنیت دولت را به خطر می‌اندازد برخورد انفعالی داشته باشد. بدین لحاظ کمیته‌های رسیدگی به فساد در غالب کشورها به طور موقت یا به طور دائم وجود دارد که ضمن رسیدگی به شکایات، ناظر اعمال کارکنان دولت نیز می‌باشد تا فساد و ارتشاء صورت نگیرد. در بعضی از کشورها کمیته‌های قانونی و بی‌طرف و آزاد برای رسیدگی به شکایات سوءاستفاده‌ها و تحقیق درباره فساد و ارتشاء تشکیل شده که نقش واسطه بین دولت و مردم را بازی می‌کنند.

گرچه نحوه اقدام و مبارزه در هر کشوری متفاوت است، لیکن معمولاً همگی نسبت به اجرای قوانین و مقررات تحقیق می‌کنند.

در کشور ما وظیفه تحقیق و بازرسی و پیشگیری از وقوع فساد و ناامنی‌ها با قوه قضائیه سازمان بازرسی کل کشور (در اجرای ۱۴۷ قانون اساسی ایران) کمیسیون اصل نود و هشتاد و هشت مجلس، سازمانهای اطلاعاتی نیروی انتظامی، واحدهای بازرسی و رسیدگی به شکایات هریک از وزارتخانه‌ها می‌باشد.

در این میان نقش سازمان بازرسی کل کشور و عملکرد آن بیش از مراجع دیگر مورد توجه و توقع مردم و مقامات بوده است. این سازمان با وجود نارسایی‌های مالی، پرسنلی و قانونی موجود همه تلاش و توان خود را در راستای نظارت بر اجرای

کردن مردم در مبارزه با ناهنجاری‌ها و فساد اداری اثر سازنده‌ای خواهد داشت و بالعکس هر قدر مردم از رویدادها و مسایل جاری روز دور بمانند و یا مطبوعات در انتشار آنها در محدودیت و مضيقه قرار گیرد و از پخش واقعیت هر چند تلخ جامعه منع گردد، به همان اندازه بی‌خبری‌ها در بروز فساد مؤثر خواهد بود.

هشت - حفظ و حمایت کارمندان صالح و بی‌طرف:

حفظ و حمایت کارمندان صالح و بی‌طرف و احتراز از استخدام رابطه‌سالاری و دوری جستن از بکارگیری افراد ناآگاه و غیرمتخصص و سست‌ایمان در هر پست و مقامی چرا که در صورت عدم رعایت این موارد زمینه فساد را در آن دستگاه فراهم کرده و فرصت داده می‌شود تا در سایه ناآگاهی و نداشتن تجربه و تخصص تمامی دستگاه به فساد اداری گرایش پیدا کنند.

نه - در نظر گرفتن امنیت و رفاه و منافع اجتماعی:

در نظر گرفتن امنیت و رفاه و منافع اجتماعی در موردی که ارتشاء و سوءاستفاده‌های مالی از ناحیه مسؤولان رده بالای کشور دیده می‌شود با محکوم کردن آنان، منافع مالی و جناحی و سیاسی را باید فدای منافع اجتماع کرد تا چنین افرادی فرصت عبور از صافی‌ها را نداشته باشند و باور مردم بر این باشد که اجرای قانون در جمهوری اسلامی ایران استثناپذیر نیست.

ده - استقرار دفتری از سازمان بازرسی در هریک از وزارتخانه‌ها: استقرار دفتری از سازمان بازرسی کل کشور در هریک از وزارتخانه‌ها و سازمانها و نهادها با نیروهای متخصص و متعادل با انگیزه‌های معنوی می‌تواند از وقوع اعمال فسادآمیز جلوگیری نماید.

گرچه هم‌اکنون صندوق‌هایی از این سازمان در ادارات نصب شده است تا مراجعین به ادارات و متقاضیان، شکایات خود را در آن بیان‌اند تا مورد رسیدگی ریاست محترم سازمان نامبرده قرار گیرد ولی حضور مستمر عضو یا اعضای شایسته در دفتری که فراهم خواهد شد می‌تواند انگیزه هر نوع قانون‌گریزی و فساد را در نطفه خفه کرده و در سلامتی و هدایت صحت عمل آن دستگاه نقش ارزنده ایفا کند. زیرا در جهانی که مقابله جدی جهان غرب مادی و استعمارگران و باج خواهان اقتدار طلب با باورها و ارزش‌های اسلامی و انقلابی و سرمایه‌های ملی و مذهبی ما ابعاد تازه‌تری می‌یابد، بیداری و آگاهی ملتی که هشت سال در آتش و خون غلطید و سرانجام پیروز شد ضروری می‌نماید. ملتی که شکیبائی و پایداری خود را در برابر مشکلات و مصائب شدید کشور ثابت کرده است شایسته بهتر زیستن است.

بدین لحاظ هوشیاری و آگاهی فرد فرد ما در برابر انگیزه بروز فساد به عنوان یک پوشش امنیتی محسوب می‌شود. به امید یک بسیج همگانی در راه مبارزه با فساد و رفع ناامنی‌ها و ایجاد محیطی شایسته ان‌شاء...

مدیر شایسته کسی است که بر محیط تحت مدیریت خود اشراف کامل داشته باشد و به چابک‌سازان میدان ندهد تا زمینه‌ای برای ایجاد فساد فراهم نگردد.

حضور و غیاب مقرر باید توأم با بازدهی کار، متناسب زمان باشد. متأسفانه آنچه در سیستم اداری فعلی ما معمول و متداول می‌باشد، روش کارت مزدی است نه کارمزدی؛ یعنی سیستم اداری ما تاکنون نتوانسته میزان فعالیت و بازدهی عضو اداری را ارزیابی نموده و معادل آن حقوق یا دستمزد بپردازد.

شود، سپس تنبیهات و جرائم مربوط به آن مشخص گردد. جرائم و مجازات‌هایی که در کشور ما برای فساد اداری، ارتشاء و اختلاس و... در نظر گرفته شده و اعمال می‌شود سبک و نامتناسب است. بنابراین باید نسبت به تجدیدنظر و تغییر انقلابی و اجرای کامل آن اقداماتی صورت گیرد تا عضوی از کارکنان دولت جرأت دست یازیدن به ارتشاء و اختلاس و ایجاد فساد را نداشته باشد.

پنج - محرمانه نگهداشتن بعضی از موضوع‌ها

محرمانه نگهداشتن بعضی از موضوعها و مواردی که واقعا ضرورت محرمانه بودن ندارد باید حتی‌المقدور افشا و چگونگی آن به اطلاع عموم مردم جامعه برسد تا از هرگونه پیش‌داوری‌ها و برداشت‌های نادرست و شبهه‌ناک جلوگیری شود.

شش - بیداری وجدان جامعه:

وجدان جامعه باید در مقابل فساد و ارتشاء بیدار گردد و فوریت و الویت با آن ملحوظ و به مردم نیز تفهیم گردد این رسالتی است که در وهله اول، آیات عظام و روحانیت معزز و برنامه‌ریزان و دلسوزان گرامی و سپس قاطبه ملت باید به آن تحقق بخشند و برنامه‌های صحیحی از طریق رسانه‌های گروهی و ارتباط جمعی در جهت تنویر افکار عمومی و بیداری وجدان کاری اجرا گردد.

هفت - توسعه و حمایت از رسانه‌های گروهی و وسایل ارتباط جمعی و مطبوعات:

این وسایل و ارتباطات باید هرچه بیشتر توسعه یابد و در اطلاع‌رسانی از روش‌های نوین و پیشرفته روز استفاده شود. زیرا استفاده از آنها به منظور هدایت صحیح افکار عمومی و روشن